
УДК 378.016:811.162.1(477.86-21)
DOI: 10.31471/2304-7402-2024-19(71)-9-16

КУЗНЯ ПОЛЬСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ У ПРИКАРПАТСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Микола Лесюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: mykolalesiuk@gmail.com*

У статті Миколи Лесюка «Кузня польських філологів в Івано-Франківську» зроблено короткий огляд історії відкриття, становлення і розвитку полоністики в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Власне, в 2023 році сповнилося 30 років від часу відкриття спеціальності «Польська мова і література», а отже, й кафедри слов'янських мов цього університету. У статті названі численні прізвища людей, які сприяли відкриттю нової спеціальності, допомагали зміцнювати матеріальну базу кафедри, поставили на професійну основу викладання польської мови.

Мета статті. *Стаття має на меті показати, які труднощі довелося долати керівництву кафедри та факультету в перші роки становлення спеціальності «Польська мова і література», етапи її розвитку, співпрацю з польськими науковими установами та науковцями, створення і постійне зміцнення матеріальної бази, формування фону та відеотек, працю із запрошеними викладачами з Польщі тощо.*

Методи нагромадження фактів. *Основний метод, використаний при написанні статті, – це аналіз перипетій, які треба було долати при організації навчального процесу на спеціальності «Польська мова та література», перегляд листів до офіційних та приватних осіб, аналіз діяльності запрошених із Польщі лекторів – носіїв польської мови, огляд контингенту цієї спеціальності, кількість підготовлених польських філологів, зокрема тих, що пішли в науку, захистили наукові дисертації тощо.*

Ключові слова: *розвиток полоністики, викладання польської мови, матеріальна база, бібліотека польської наукової та художньої літератури, словники польської мови, інтерес до польської мови.*

Першого вересня 2023 року сповнилося 30 років від часу заснування полоністики в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та створення кафедри слов'янських мов. 20-річчя нашої полоністики 10 років тому ми відзначали урочисто, в актовому залі, за присутності великої кількості людей, зокрема керівництва нашої

області, кількох професорів, а серед них і ректора Варшавського університету та інших поважних осіб. Цього разу відзначаємо цю дату дещо скромніше, але присвятили їй Міжнародну наукову конференцію.

Отже, намагання відкрити хоча б факультативний курс польської мови в колишньому Івано-Франківському педінституті були ще наприкінці 70 – на початку 80-их років. Однак один із проректорів тоді порадив не порушувати це питання, зазначивши, що це може бути розцінено як знак солідарності з польською «Солідарністю». І все ж тоді ми організували гурток польської мови для студентів, які хотіли вивчати цю мову. Оскільки це була моя ініціатива, то я і проводив ці заняття. Польська мова настільки захопила студентів, що окремі з них пізніше навіть писали листи до свого викладача та до деканату польською мовою.

Зі створенням Прикарпатського університету настала можливість відкривати нові спеціальності, і в червні 1993 року тодішній ректор університету академік Віталій Кононенко на нашу пропозицію прийняв рішення про оголошення набору абітурієнтів на спеціальність «Польська мова і література». Ми розробили навчальний план, проконсультувалися перед тим зі Львівським та Київським університетами. У Міністерстві освіти нам порадили ввести в навчальний план блок українознавчих дисциплін, щоб потім у дипломах випускників можна було записати дві спеціальності – «Польська мова і література» та «Українська мова і література». Звичайно, це було ризиковане рішення на той час, бо університет тоді ще не мав ні підручників польської мови, ні словників, ні викладачів, які могли б забезпечити викладання фахових предметів на цій спеціальності. Але, як кажуть, ризик – справа благородна. Факультет почав вести активні пошуки можливостей забезпечити навчальний процес на новоствореній спеціальності.

Завдяки голові Товариства польської культури ім. Ф. Карпінського пані Ванді Рідош нам прислали викладача польської мови – доктора теології і доктора польської філології сестру-монахиню Марту Рик, яка шістнадцять років до того працювала у Ватикані в редакції польського радіомовлення. Сестра Марта дуже швидко завоювала повагу і любов студентів, виявила себе надзвичайно умілим педагогом, зуміла зацікавити їх вивченням польської мови, і дуже шкода, що наступного року вона не змогла знову приїхати до нас. Через рік до нас прийшла працювати колишня випускниця слов'янського відділення Львівського університету імені Івана Франка п. Інна Беляєва, яка розробила робочу програму з польської мови згідно з навчальним планом, що вже був затверджений у Міністерстві освіти України. На жаль, пані Інна відійшла від нас уже сім років тому, і ми нині згадуємо її теплим і щирим словом...

Отже, викладання польської мови поступово ставало на професійні рейки. Польську літературу було доручено читати доцентові кафедри світової літератури п. Ользі Цівкач. Сьогодні пані Цівкач у нас уже не

працює, але треба їй віддати належне, бо, не знаючи на початках жодного польського слова, вона прекрасно оволоділа польською мовою і читала пізніше лекції з польської літератури на високому рівні.

Оскільки курс польської мови був запроваджений і на українському та російському відділеннях, а пізніше і в Інституті туризму, потреба у викладачах-полоністах зростала. Тому викладачі з колишньої кафедри російської мови п.п. Ольга Лазарович, Ярослав Мельник, Олена Пелехата пройшли відповідне навчання в Київському та Львівському університетах і отримали право викладати польську мову. Однак і кафедра, і деканат розуміли, що студенти, які вивчають польську філологію, повинні чути автентичну, справжню, чисту, без жодних акцентів польську мову, яку можна почути лише від носія польської мови, тобто від поляка чи польки. Тому за всі ці тридцять років не було жодного, коли б на кафедрі не працював викладач польської мови з Польщі. Ми сьогодні хочемо висловити щиру вдячність ректорові нашого університету, який з розумінням ставиться до проблем кафедри і йде назустріч, коли на кафедрі виникають якісь проблеми, а також Міністерству освіти Польщі та організації NAWA (Narodowa Agencja Współpracy Akademickiej), що направляють до нас таких викладачів.

Крім сестри Марти Рик, у нас працювала Івона Антоняк, яка теж залишила на факультеті якнайкращі спогади про себе. Вона виявилася неабияким педагогом, яка дуже професійно і надзвичайно весело, залучаючи елементи гри, проводила заняття. Своїм дотепним словом, умілим порівнянням, жартом, вона викликала у студентів вибухи сміху і надзвичайно великий інтерес до вивчення польської мови.

Не будемо перелічувати всіх, хто у нас працював, але хочемо добре слово сказати п. Артурові Томчаку, який за рекомендацією п. Ванди Рідош прийшов на кафедру і відпрацював у нас 10 років. Пан А. Томчак був сприйнятий студентами як дуже серйозний, компетентний, принциповий і вимогливий викладач. З його приходом значно активізувалася робота на польському відділенні, набагато легше вирішувалися питання встановлення контактів з польськими офіційними установами та навчальними закладами, зміцнення матеріальної бази кафедри, організації мовної практики студентів у польськомовному середовищі тощо. На наше прохання Міністерство освіти Польщі кілька разів продовжувало йому термін праці на нашій кафедрі. Після Артура Томчака два роки працювала на кафедрі магістр Саманта Бусіло, яка багато часу, уваги і старань віддавала студентам, навчаючи їх польської мови, яка стала рідною і для наших студентів, і для викладачів кафедри. Частинку свого серця залишила тут, як вона сама про це написала, п. Агнешка Щип'юр, яка працювала на кафедрі тільки рік. Залишила гарну пам'ять про себе також Габріела Августиняк-Жмуда, яка також працювала на кафедрі недовго.

Але найдовше у нас працює п. Саманта Бусіло. Через кілька років після своєї першої каденції вона ось уже десятий рік знову працює з на-

ми, і ми, мабуть, її вже від нас не відпустимо ніколи. 12 років свого життя вона присвятила українським студентам, навчаючи їх тонкощів та особливостей польської мови. Неможливо кількома словами передати нашу вдячність цій людині. Вона, як бджілка, трудиться в нашому університеті, організовує різні польсько-українські лекторії, масові онлайн-заходи, в цьому році вона спільно з колегами організувала, крім того, польсько-українську наукову конференцію, яка відбулася в Варшавському університеті, завдяки чому всі викладачі кафедри мали можливість опублікувати по одній, а дехто й по дві солідні статті в системі Скопус у Науковому збірнику «Poradnik językowy».

Але без своїх викладачів ми б не обійшлися. Тому кафедра постійно дбала, щоб рости свої кадри. Тут уже мовилося про викладачів, які перекваліфікувалися, вони вже всі тепер стали солідними і досвідченими, але тепер ми вже маємо нових викладачів, кандидатів наук, доцентів, які були колись нашими студентами, які закінчили нашу полоністику. Під мою опікою захистили кандидатські дисертації Уляна Рис-Вікерс, Наталя Дорогович, Мар'яна Ідзьо-Скрипник, крім того, на кафедрі працювала тривалий час також наша випускниця кандидат наук Уляна Андрусів, тепер влилися в кафедру дві випускниці пізніших років, уже доценти Оксана Корпало та Наталя Щербій, тобто кафедра укомплектована кваліфікованими, самовідданими викладачами. У складі кафедри вже кілька років працює і випускниця Львівського університету пані Дарина Мицан. На кафедрі працює тепер ще одна наша випускниця – магістр Ольга Полько, яка закінчила нашу богемістику, а також магістерську програму з полоністики і тепер викладає і чеську, і польську мови.

Укомплектована кваліфікованими викладачами й кафедра світової літератури. Польську літературу тут тепер викладають випускники нашої полоністики, кандидати наук, доценти Тамара Ткачук, Ірина Спатар та Данило Рега, які вже тривалий час працюють на цій кафедрі і стали відомими полоністами і досвідченими лекторами-викладачами.

Сьогодні маємо згадати про світлий промінчик на нашому факультеті та на кафедрі світової літератури, який передчасно згас, тільки почавши розгоратися, про світлої пам'яті Мирославу Хороб-Медицьку, випускницю нашої полоністики, кандидата філологічних наук, доцента. Вона подавала великі надії як науковець, як викладач. Але невблаганна доля забрала цю молоду людину.

Але повернемося знову трохи в минуле і відзначимо, що відкриття спеціальності «Польська мова і література» у Прикарпатському університеті було цілком виправданим. З набуттям Україною незалежності та відкриттям державних кордонів з братньою Польщею, яка першою визнала Україну як самостійну державу і яка й тепер надає нам усіляку допомогу в нашій запеклій боротьбі з рашистськими окупантами, контакти між двома народами значно активізувалися, а отже, появився й

стимул для вивчення українськими громадянами польської мови. Уже в перший рік, коли було оголошено набір на цю спеціальність, поступило 60 заяв від абітурієнтів на 25 місць, фінансованих державою, а серед них від 15 медалістів! Зараховано було на перший курс 29 осіб.

Не спадав інтерес до польської мови та літератури і в наступні роки, бо кожного року на кожне місце, фінансоване державою, поступало по дві-три заяви від абітурієнтів. Отже, за ці роки, відколи функціонує відділення польської мови і літератури, здійснено уже двадцять п'ять випусків і вручено дипломи фахівців з польської мови та літератури 552 випускникам (у 1998 р. – 21, у 1999 – 19, у 2000 – 20, 2001 – 21, 2002 – 26, 2003 – 26, 2004 – 24, 2005 – 31, 2006 – 26, 2007 – 18, 2008 – 28, 2009 – 25, 2010 – 21, 2011 – 23, 2012 – 23, 2013 – 25, 2014 – 28 особам). Від 2015 року уже видавали дипломи бакалаврам, спеціалістам і магістрам. Бакалаври, як правило, продовжували навчання як спеціалісти або як магістри. Отже, в 2015 році диплом бакалавра отримали 19, спеціаліста 21 і магістра 10 осіб, 2016 – відповідно 30, 9 (не було магістрів), 2017 – 30, 2, 7, 2018 – 24 бакалаври і 24 магістри, 2019 – 21 і 18, 2020 – 23 і 13, 2021 – 20 і 14, 2022 – 15 і 11, 2023 – 11 і 18. Отже, наш факультет випустив за ці 30 років 437 спеціалістів і 115 магістрів – усього – 552 особи.

Сьогодні хотів би назвати кращих наших випускників, які продовжили по закінченні університету наукову діяльність, написали й успішно захистили дисертації. На сьогодні маємо вже захищених 25 осіб, тобто на кожен випуск припадає один захист. Першою захистила кандидатську дисертацію Оксана Баранівська (польська мова), яка працює нині в Ягеллонському університеті в Кракові, другою – Мирося Хороб-Медицька (польська література), про яку я вже згадував, що, на жаль, передчасно покинула цей світ. Далі вже, можливо, не в хронологічному порядку – Роман Тимошук, Уляна Рис-Вікерс (польська мова), Тамара Ткачук, Ірина Спатар, Ірина Микитин (польська література), Олександра Лисенко (світова література), Уляна Андрусів (загальне мовознавство), Ліля Паріляк, Оля Роїк, Мар'яна Барчук, Наталя Дорогович та Олексій Воробець – українська мова, Наталя Ткачик, Галя Онуфрик та Галя Волощук – українська література, Леся Польова (педагогіка), Данило Рега (світова література), Мар'яна Ідзьо (польська мова), Наталя Щербій та Оксана Корпало (слов'янські мови), Наталя Сабат (педагогіка), Віра Андрейчук – українська література в порівнянні з польською (захист відбувся в Польщі). Знаємо, що працює над докторатом Андрій Баран у Варшавському університеті. Маємо уже й одного доктора наук. Це Олександра Лисенко, яка захистила докторську дисертацію з педагогіки.

В усякому разі можемо сміливо стверджувати, що кафедра слов'янських мов та кафедра світової літератури дають міцні і ґрунтовні знання з основ наук, готують добрих філологів та майбутніх учителів польської мови і літератури.

Сьогодні можемо згадати й багатьох інших наших кращих випускників, які вже знайшли своє місце в житті, можливо, саме завдяки знанню польської мови та літератури. Зараз не буду називати прізвища, бо всіх не назву, тому лише скажу, що майже кожного року хтось із випускників є особливий, який обов'язково заявить про себе в житті, яким ми будемо гордитися. Тепер в області масово відкриваються польські класи, наші люди побачили, що через польську мову ми станемо ближче до Європи, тому вчителі польської мови і літератури системі нашої освіти тепер дуже потрібні.

Сьогодні ми можемо похвалитися досягненнями й на Всеукраїнському рівні. Наші студенти ще в 2002 році зайняли перше місце на II етапі Всеукраїнської олімпіади з польської мови в Києві, у 2003 році студентка IV курсу Уляна Марчук, перебуваючи в літній школі польської мови та культури в Ягеллонському університеті в Кракові, показала там найкращі знання. Високі оцінки за свої знання одержували студенти різних років Віта Карвацька, Аня Грібович, Наталя Ткачик, Марія Витвицька, Ірина Гарасим'юк, Христина Лесів, Юлія Балаж, Яна Русинкевич та багато інших.

Уже п'ятнадцять років на базі кафедри слов'янських мов проводиться Всеукраїнський орфографічний конкурс з польської мови, журі якого перші два роки очолював відомий польський мовознавець проф. Єжи Бральчик, а останні роки його очолює ректор Академії імені Якуба з Парадижа в Гожові Великопольському проф. Ельжбета Скорупська-Рачинська, яка сама складає тексти диктантів, сама диктує і перевіряє, завдяки чому забезпечується повна об'єктивність в оцінюванні робіт. За це ми дуже вдячні пані Е. Скорупській-Рачинській. Наші студенти, до речі, неодноразово займали в цьому конкурсі призові місця, Наприклад, Іра Герасим'юк у 2018 зайняла перше місце, Юлія Балаж у 2019 р. зайняла друге місце, Гарват Христина займала третє місце впродовж трьох років (2016, 2017, 2018), Настя Хоменко в 1919 – 4 місце.

Як було відзначено, факультет та кафедра слов'янських мов від самого початку вели активні пошуки контактів з вищими навчальними закладами та вченими Польщі. Кафедра підтримує контакти з професорами Станіславом Дубішем, Янушем Рігером, Єжи Бральчиком (Варшава), Ельжбетою Скорупською-Рачинською (Гожув Великопольський), Феліксом Чижевським (Люблін), Михайлом Кондратюком (Білосток), Євою Навроцькою, Квіриною Зембою, Малгожатою Клінкош (Гданськ) та іншими. Дуже гарна і продуктивна співпраця у нас була з покійними уже, на жаль, професорами Михайлом Лесівим та Стефаном Вархолом із Любліна. Деякі з них приїжджали до нас спеціально для читання спецкурсів нашим студентам (Михайло Лесів, Стефан Козак, Тереза Домбек-Віргова, Єжи Бральчик, Ельжбета Скорупська-Рачинська, Стефан Лашин тощо). Тепер наш університет, факультет, кафедра слов'янських мов тісно співпрацюють з багатьма навчальними закладами Республіки Польща.

Кафедра плідно співпрацює уже близько 20 років з Поморським об'єднанням кашубів у Вейгерово, куди наші студенти їздять щороку на мовну практику, так само уже 15 років і з Поморською Академією в Слупську, де студенти проходять семестрове навчання. Кілька років нам давали можливість пройти мовну практику у Варшаві та в Гданську, тривалий час наші студенти їздили в літню школу до Любліна.

Можемо констатувати сьогодні, що кафедра має тісні контакти з польськими навчальними закладами і в галузі наукової роботи. За ці роки була проведена низка спільних наукових конференцій, присвячених Ст. Вінцензові, Василеві Стефаникові, українсько-польським відносинам та іншим важливим темам. На початку цього року ми провели спільну наукову конференцію з Варшавським університетом, про що вже мовилося, результатом якої були два випуски наукового Вісника «Poradnik językowy», де були опубліковані статті наших викладачів у системі Скопус.

Завдяки зв'язкам з польськими навчальними закладами, з Міністерством освіти Польщі, з окремими громадянами Польщі та України на факультеті укомплектована досить солідна бібліотека польської наукової, навчальної та художньої літератури. Кілька років тому дружина відомого польського вченого Владислава Копалінського передала нашому університетові 3000 томів з його власної бібліотеки. Багато різної літератури ми отримали за ці роки від Фундації «Pomoc Polakom na Wschodzie». Можемо з певністю стверджувати, що такого багатого зібрання польської літератури не має жоден університет України.

Кафедра слов'янських мов має в своєму розпорядженні й новітні методики інформаційних технологій – телевізори, відеомагнітофони, комп'ютери та відеопроєктори, які придбані за фінансової підтримки фундації «Pomoc Polakom na Wschodzie» та інших польських організацій. Є на кафедрі слов'янських мов досить поважна аудіо-, кіно- та відеотека.

Кафедра слов'янських мов, особливо завдяки ст. викладачеві Саманті Бусіло, вишукує можливості для проходження мовної практики студентами-полоністами у польськомовному середовищі. Їдуть на практику, як правило, кращі студенти, і це є добрим стимулом для їхнього навчання. В останні роки, правда, відмовили нам у співпраці в плані навчання студентів Варшавський та Гданський університети. Але шукаємо такі бази в інших місцях, наприклад, у Поморській Академії в Слупську.

Наш університет постійно мав добрі контакти з Посольством Республіки Польща в Україні, з Генеральним консульством Польщі у Львові, які всіляко підтримували нас і наші намагання поліпшити справу вивчення польської мови та літератури в Прикарпатському університеті. На базі нашого польського відділення у 2004 році був створений Центр полоністики, на відкриття якого приїхав амбасадор Польщі в Україні п. Марек Зюлковський. Тепер, правда, вже немає таких тісних контактів

з Амбасадю, і ми це розуміємо, адже тепер уже полоністика є майже в усіх університетах України, тому увага потрібна всім.

Викладачі кафедри слов'янських мов та світової літератури висловлюють глибоку вдячність усім нашим польським друзям, які в усі ці роки підтримували наше польське відділення, вдячні нашим випускникам, які підтримують нас, усім студентам, що докладають зусиль для вивчення польської мови і літератури та польської культури в цілому.

THE FORGE OF POLISH PHILOLOGISTS AT VASYL STEFANYK PREKARPATIAN NATIONAL UNIVERSITY: HISTORY AND PROSPECTS

Mykola Lesiuk

Vasyl Stefanyk Prekarpathian National University;

76018, Ivano-Frankivsk, street Shevchenko, 57;

e-mail: mykolalesiuk@gmail.com

Mykola Lesyuk's article "The Forge of Polish Philologists at Vasyl Stefanyk Prekarpathian National University: history and prospects " made a brief overview of the history of the opening, formation and development of polonistics at the Vasyl Stefanyk Prekarpathian National University. In fact, in 2023 it was 30 years from the time of opening of the speciality "Polish language and literature", and therefore the department of the Slavic languages of this university. The article describes the numerous names of people who contributed to the discovery of a new speciality, helped to strengthen the material base of the department, and put on the professional basis of teaching the Polish language.

The purpose of the article. The article aims to show what difficulties the management of the department and the faculty had to overcome in the first years of formation of the speciality "Polish language and literature", stages of its development, cooperation with Polish scientific institutions and scientists, creation and constant strengthening of the material base, formation of phono-, audio- and video library, work with invited teachers from Poland and more.

Methods of accumulation of facts. The main method used in writing the article is the analysis of the twists and turns, which had to be overcome in the organization of the educational process of the speciality "Polish language and literature", review of the letters to officials and individuals, analysis of the contingent of this speciality, the number of prepared Polish philologists, in particular those who continued to do scientific research, defended scientific thesis and etc.

Keywords: *development of polonistics, teaching of Polish language, material base, library of Polish scientific and fiction literature, dictionaries of Polish language, interest in the Polish language.*